Downloaded from UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA)
http://hdl.handle.net/11245/2.149804

File ID uvapub:149804
Filename 7. Hubert Dennert
Version unknown

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):
Type PhD thesis
Title Praatjes voor de West: de Wereldomroep en de Antilliaanse en Surinaamse literatuur 1947-1958
Author(s) B.J. de Roo
Faculty FGw: Amsterdam School for Culture and History (ASCH)
Year 2014

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:
http://hdl.handle.net/11245/1.430621

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content licence (like Creative Commons).

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (http://dare.uva.nl)
(pagedate: 2015-09-15)

7. HUBERT DENNERT

Inleiding

In de volgende hoofdstukken analyseer ik de Wereldomroepverhalen van individuele auteurs, de plaats ervan binnen hun oeuvre en de betekenis ervan voor hun ontwikkeling als schrijver.

Hubert Dennert werd op 22 oktober 1927 op Curaçao geboren.[113] Zijn vader Frits was een blanke Surinamer die bij de Shell werkte. Zijn moeder was Antonia Catherina Marugg. De Curaçaose schrijver Tip Marugg is een neef van haar. Vlak na de geboorte van Hubert verhuisde het gezin naar Aruba, want Frits Dennert werd overgeplaatst naar een andere Shell-raffinaderij, de Eagle op Aruba.[114] Hij doorliep op Aruba de mulo en ging samen met zijn vriend Oscar Henriquez in de kost op Curaçao waar ze van 1942 tot 1945 op het Peter Stuyvesant College zaten. Aruba had toen nog geen middelbare school. Direct na de oorlog vertrok hij naar Nederland waar hij medicijnen studeerde. Toen hij terugkwam op Aruba, stelde de gedeputeerde van Volksgezondheid, zijn oude vriend Oscar Henriquez, hem aan als gouvernementsarts in Savaneta. Zijn eerste vrouw, Dori Touber, overleed op 36-jarige leeftijd aan een tumor. Hij hertrouwde met de verpleegster Nora Bosselaar. Ondertussen was hij de politiek ingegaan. Op 12 februari 1971 werd hij beëdigd als minister van Welvaartszorg in het kabinet-Isa. Hij zat in dat kabinet voor de Arubaanse PPA. Door problemen tussen de Curaçaose partijen was het een uniek kabinet: het bestond uit zes ministers uit Aruba en slechts drie uit Curaçao. De eilandraadsverkiezingen van 7 mei 1971 verschaften op Curaçao meer duidelijkheid over de politieke verhoudingen, waarna per 7 juli 1971 de Curaçaose NVP aanschoof bij de regeringscoalitie. Dit leidde tot een herverdeling van de portefeuilles. Premier Isa maakte plaats voor zijn partijgenoot Beaujon en H.R. Dennert kreeg de portefeuille van Justitie. Bij dezelfde verkiezingen maakte de nieuwe partij MEP onder leiding van Betico Croes op Aruba een vliegende start in de politiek: ze veroverde 7 zetels van de 22 in de eilandsraad. De PPA hield met 11 zetels weliswaar de absolute meerderheid, maar ze had er een geduchte concurrent bij gekregen.

Grote commotie veroorzaakte de Nederlandse parlementaire delegatie die in augustus/september een bezoek bracht aan de Antillen. De voorzitter van de delegatie, de PvdA-er Mr. Th. van Lier verklaarde dat Nederland geen bezwaar zou hebben als de Nederlandse Antillen midden jaren zeventig onafhankelijk zouden zijn. De Arubaanse PPA reageerde bij monde van minister Dennert: "Wij hebben nooit om onafhankelijkheid gevraagd. Nu gaat het erop lijken alsof Nederland van ons afwil. Het volk is er ook helemaal niet op voorbereid. De onafhankelijkheid zou trouwens vooraf moeten gaan door een ruime overgangsperiode." [Reinders 1993: 98]. Zijn PPA was voorstander van een federatieve Antillen. Bij de Statenverkiezingen van 3 augustus 1973 koos het Arubaanse volk voor het standpunt van de M.E.P., die los van Curaçao wilde komen. De MEP verdrong de PPA dan ook uit het volgende kabinet, zodat er op 20 december 1973 een einde kwam aan de korte ministeriële loopbaan van Hubert Dennert. Hij vertrok naar Nederland, waar hij in Delft nog

---

[113] De biografische gegevens zijn verschaft door zijn zussen Tilly en Glenda en door zijn vriend en partijgenoot Oscar Henriquez.

[114] Het bedrijf dat deze raffinaderij op Aruba vestigde was de 'Compania Mexicana de Petrol el Aquila'. De feitelijke eigenaar was de Koninklijke Shell Groep. De raffinaderij kreeg de naam N.V. Arend Petroleum Maatschappij, maar werd op Aruba aangeduid als 'Arend' of 'Eagle'. Van 1943 tot 1945 werd er niet geraffineerd, maar werd de opslagcapaciteit gebruikt voor de Lago. Dit gebeurde ook van 1950 tot 1953, waarna het bedrijf ophield te bestaan. Het was een betrekkelijk kleine raffinaderij, met 440 werknemers in 1948. De arbeiders kwamen van Aruba. Leidinggevenden waren meestal Engelsen. Gegevens ontleend aan: Alofs/Merkies 2001: 51-52.

enkele uren per week als keuringsarts zou gaan werken. Bij de keuring hiervoor werd bij hem longkanker geconstateerd. Vlak daarop stierf hij in 1981. Hij werd begraven in Rijswijk.

Niemand van mijn zegslieden wist dat Hubert Dennert ooit verhalen had geschreven; hij had het er nooit met hen over gehad en het was onbekend in de familie. Zijn zus Tilly was er niet verbaasd over dat haar broer aardige verhalen had geschreven: “Hubert kon alles: tennissen, schaken, bridgen, - hij won alle prijzen. Hij speelde ook piano. Bij een feest wachtte men op hem. Het begon pas als hij er was. Thuis zeiden we tegen elkaar: ‘Het is niet eerlijk, de een kan alles en wordt nog politicus ook.’ ” Zijn vriend Oscar Henriquez, met wie Hubert Dennert op Curaçao in hetzelfde kosthuis woonde en in dezelfde klas zat, was daarentegen wel verbaasd dat Hubert in Nederland verhalen geschreven had. “Een schrijver heeft toch een boodschap, een thema, en is toch een gedreven mens? Zo’n man was Hubert niet,” aldus Oscar Henriquez.

Er was algemeen onbegrip over de keus van Hubert Dennert voor de politiek. Volgens zijn zus Tilly nam men hem dat als arts kwalijk. “Als hij drie dagen als minister naar Curaçao was geweest, stonden er de dag dat hij terugkwam lange rijen voor zijn spreekkamer te wachten.” Zijn zus vermoedt dat haar broer de politiek inging, omdat het thuis niet erg boterde. Ook Oscar Henriquez begreep niet dat Dennert voor de politiek koos. “Ik zei tegen hem: ‘Als arts ben je toch belangrijk voor het eiland?’ Maar Hubert wilde meer dan arts zijn, hij had persoonlijke ambities.” Dit was Oscar Henriquez al op Curaçao duidelijk geworden. Daar musiceerden ze regelmatig samen, Hubert piano en Oscar kwarto, en op een keer zei Hubert: “Ik ga naar Nederland om arts te worden. Dan kan ik bij terugkeer op Aruba lid worden van Tivoli.” [115] Volgens Henriquez voelde Hubert zich niet erkend op Aruba. “Het had niets te maken met het feit dat zijn vader Surinamer was. Die was geaccepteerd op Aruba, was blank evenals zijn moeder, en sprak niet Surinaams-Nederlands, maar gewoon Nederlands. Hij werd dan ook niet als Surinamer beschouwd, want hij sprak ook goed Papiamento. Zijn vader zat bij de administratie van Eagle, niet de top maar wel een behoorlijke baan. Ze konden tamelijk ruim leven, maar er was toch weer niet genoeg om Hubert te laten studeren. Hubert ging met een beurs naar Nederland. Maar zijn vader zat er helemaal niet mee, dat hij geen lid van Tivoli kon worden. Hubert wel, want hij was erg ambitieus. Hij wilde meer dan arts zijn.”

Ook over de reden van zijn vertrek naar Nederland verschillen de meningen. Volgens Oscar Henriquez ging hij uit teleurstelling dat zijn benoeming tot gezaghebber niet doorging. Hij was minister geworden, een post waar andere partijgenoten ook op uit waren en toen zij dat niet werden, had Hubert volgens Oscar Henriquez vijanden in de partij. Na zijn ministerschap wilde Dennert zijn vriend Henriquez als gezaghebber opvolgen. Hij werd ook voorgedragen, maar mensen uit de eigen partij blokkeerden de benoeming. Henriquez: “Daar was hij verbitterd over. Daar komt bij dat zijn eerste vrouw was overleden. In die tijd dronk hij thuis ook veel. Hij ging uit de politiek en naar Nederland. Volgens mij wist hij toen al dat hij ziek was, maar hij sprak er met niemand over.”

Huberts zus Tilly bestrijdt dat hij uit teleurstelling naar Nederland ging. “Hij was helemaal niet verbitterd, hij maakte geen bittere indruk. Hij had last van zijn hart, daarom ging hij. Hij wilde er nog een paar uur per dag als keuringsarts werken en zou dat in Delft gaan doen. Hij moest ervoor worden gekeurd. Hij zei: ‘Ik ben zelf dokter, mij mankeert niets,’ maar men ontdekte longkanker en hij heeft nog maar kort geleefd.”

In het bovenstaande ben ik uitvoeriger ingegaan op het leven en werken van Hubert Dennert, omdat hij in de literatuur een totaal onbekende is en men hem licht zou verwarren met zijn Curaçaose neef Henk Dennert, die wel een rol in de literatuur speelde. De verhalen die ik in het archief van de Wereldomroep vond, zijn dan ook de enige die hij geschreven

[115] Een besloten sociëteit van de upper ten van Aruba.

heeft. Tussen 2 april 1949 en 19 december 1953 zijn achttien bijdragen van Hubert uitgezonden. Omdat de meeste draaiboeken van vóór 18 februari 1949 ontbreken, is niet meer na te gaan of dit de eerste keer was, dat Dennert in de uitzending zat. Het is aannemelijk dat hij al eerder optrad, omdat hij voorzitter was van de Vereniging van studerenden uit de Nederlandse Antillen in Nederland die vanaf het begin van de uitzendingen bijdragen leverde.[116]

De draaiboeken kondigen Hubert Dennert achttien keer als spreker aan. Vijf keer doet hij dat voor de Vereniging van Antilliaanse Studenten in Nederland, waarbij hij ingaat op hun activiteiten. Op Oudejaarsdag 1950 wenst hij samen met Raúl Römer en Irving Plantz de luisteraars een gelukkig nieuw jaar. De andere keren vertelde hij eigen ervaringen. In onderstaande lijst is met een sterretje aangegeven als een bijdrage ontbrak in het archief. Meestal staat boven de bewaard gebleven teksten ook de titel van het verhaal. Dit is niet het geval bij ‘De lente in Amsterdam’ en ‘De ontwakende natuur’. Deze bijdragen werden onder deze titels aangekondigd door de omroeper. Omdat de wel vermelde titels op de typoscripten steeds corresponderen met de aankondigingen van de omroeper gebruik ik bij deze twee verhalen de titel die de omroeper noemt.

2 april 1949: De lente in Amsterdam.
18 juni 1949: Impressies van Amsterdamse verkiezingspropaganda.*
18 augustus 1949: Zomervakantie in Nederland.*
26 december 1949: Sneeuw en zon op Kerstmis.
8 april 1950: Een Arubaan in Den Haag.
28 augustus 1950: Sport in Nederland.
9 juni 1951: De ontwakende natuur.
30 juli 1951: Jongeren op vakantie in Nederland.*
29 september 1951: Wat wij hier missen.
8 december 1951: Sinterklaasfeest in Nederland.
25 augustus 1952: Een Antilliaan kampeert in Nederland.
19 december 1953: Uit en Thuis.

In dit hoofdstuk zal ik eerst de negen verhalen analyseren. Vervolgens komt de vraag aan de orde welke plaats deze verhalen innemen binnen de literatuurgeschiedenis van de Nederlandse Antillen. Bij Hubert Dennert is het niet mogelijk na te gaan welke plaats zijn Wereldomroepverhalen innemen binnen zijn oeuvre, want deze verhalen zijn zijn totale oeuvre. Wel roepen de biografische gegevens twee andere vragen op: hoe komt het dat niemand wist dat een bekend en vooraanstaand man ooit verhalen had geschreven? En waarom had iemand die kennelijk vaardig kon schrijven dat alleen maar in zijn studententijd gedaan?

DE VERHALEN VAN HUBERT DENNERT

Omdat het werk van Hubert Dennert totaal onbekend is, citeer ik een typerend verhaal van hem vrijwel integraal om zo een beeld te geven van zijn verhaalopbouw en manier van vertellen. Het is ‘De ontwakende natuur’, dat is opgenomen op 5 juni 1951 en uitgezonden op 9 juni 1951.

[116] In een bijdrage op dinsdag 11 oktober 1949 vertelt Hubert Dennert dat de vereniging het contact met de Antillen onderhoudt door de pers “en de PCJ, die ons om de 6 weken ongeveer een kwartier zendtijd toestaat.” In dezelfde bijdrage vertelt hij ook dat de vereniging in 1946 is opgericht.

De natuur in Nederland ontwaakt weer. Of misschien moest ik zeggen dat de natuur hier weer is opgestaan, want het ontwaken heeft al enkele maanden geleden plaats gehad. Dat is het grote verschil met onze natuur op Aruba. Hier in Nederland is zij steeds in actie. Ze houdt haar winterslaap en ontwaakt in het voorjaar. Op Aruba houdt zij echter nooit rust, ze is daar steeds wakker. Het nadeel hiervan is dat ze wel eens moe wordt van dat lange waken en er wat bleek gaat uitzien. Maar geen nood, we wachten rustig af tot onze afgestudeerde landbouwkundigen komen om haar de juiste middelen toe te dienen zodat ze fris blijft.

Maar met dit al wil ik zeggen, dat het weer zomer in Holland is. Langzamerhand is het warmer geworden, en nu is het al zo dat je weer zonder overjas kan uitgaan. Dit tenminste als het niet regent, want dat gebeurt hier nogal vaak. De zon schijnt hier lekker en soms is het zelfs te warm. Als je gewend bent aan de koude winter hier, dan heb je het al gauw te warm. Maar zo warm, als wij dat op Aruba kennen, neen. Dat moest ik laatst ondervinden. Ik ontmoette op een mooie zonnige dag een oude schoolvriend uit Curaçao. Na wat herinneringen opgehaald te hebben zei ik zo tegen hem: "Ta haci calor, bo na ta hanja?" ["Het is warm. Heb jij het niet warm?"] *"Calor?"* ["Warm?"]*, zei hij tegen mij, "bo ta loco homber,"* ["je bent gek man,"]. *Je weet niet meer wat warmte is. Ik protesteerde niet eens want hij had gelijk. Maar het kan ook niet anders als je hier lange tijd woont. Als men van hier naar de tropen gaat went men daar ook gauw en dan vindt men het hier koud. Het is steeds weer een wisselwerking. Daarom is het reizen ook zo leuk. Je ziet steeds nieuwe dingen en gewoonten en het aardige is je reacties daarop. Wij Antillianen hebben dat zeer typisch. Zo zei laatst iemand, voor wie ik enige entreekaartjes voor de bioscoop had gekocht tegen mij: Wat een grote kaartjes. Zo hebben we ze op Aruba niet. Ik ga er een heleboel van kopen en opsparen.*

En een jongen, die Piet Kraak, Nederlands nationale doelverdediger, had zien spelen, reageerde met de woorden: Y toch Hatot ta mijó keeper cu tabatin, cu tin y cu lo tin. [En toch is Hatot de beste keeper die er was, die er is en die er zal zijn.] *En wie weet heeft hij gelijk ook.*

Nog zo'n typische reactie op de dingen was het volgende: Een Curaçaose dame at hier voor het eerst Brussels lof. Dat is een groente, die nogal bitter smaakt, maar die overigens hier heel veel gegeten wordt en voor een lekkernij geldt. Iemand, die het nog nooit geproefd heeft zal er zeker niet van houden. Haar reactie was dan ook prompt: Geen wonder dat de mensen hier zoveel kanker krijgen. Ze eten te veel Brussels lof.

Maar om tot de zomer terug te keren: niet alleen de natuur wordt vernieuwd, ook het menu, hoewel dit een logisch gevolg is van het laatste. Men kan weer aardbeien eten, kersen, verse groenten en weet ik al wat meer. Ook de haringvloot is weer uitgevaren en de eerste Hollandse nieuwe zijn weer op de markt. U weet toch wel wat Hollandse nieuwe zijn? Dat is de eerste haring, die in het nieuwe seizoen gevangen is. Ik heb wel eens gedacht een Papiamentse vertaling voor dat woord Hollandse nieuwe te vinden. Zo iets als Hoelanda nobo of …… macamba nobo. Maar nu wordt de nieuwe haring ook wel eens groene haring genoemd. En als men nu eens de combinatie Hollandse groene maakte, dan zou dat een pracht vertaling opleveren. Probeert u het ook eens.

Maar goed, die haring wordt gevangen, op pekel gezet en aan de wal gebracht. Dit vangen geschiedt niet met een vislijn en een haak, maar met grote netten, waarin duizenden van die vissen tegelijk gevangen worden. Elk jaar is het een spannende race, wie de eerste haring aanbrengt, dat is zo nationale traditie geworden. Wel, zodra de haring aankomt wordt hij meteen in de handel gebracht en te koop aangeboden. Je eet dan dus practisch rauwe vis. Zo'n beest pak je aan z'n staart en laat hem in je keelgat glijden. Of de mensen dan daarbij ook kauwen, dat heb ik nooit gevraagd. Ik heb het ook eens zo gedaan, maar ik werd zo groen als dat beest, groen van narigheid, dus heb ik het maar nooit meer geprobeerd. Maar het

geldt hier voor een lekkernij en je betaalt er zelfs dubbel voor. Zou dit weer een van die kankeroorzaken zijn?
[…]

Ook is de tijd van kamperen weer uitgebroken. Dat doet men in Nederland zeer veel. Wij op Aruba gaan wel eens naar de koenoekoe toe, in zo'n landhuis, maar in Nederland gaat de hele familie met een tent er op uit. En dit gebeurt niet zo maar eens, maar elk weekend. Men heeft er speciale terreinen voor en vooral de arbeidende bevolking maakt er veel gebruik van. Als men maar de stad uit kan. In de stad zelf is er 's zomers niet zo veel te doen. De enige bezigheid is het zitten op een terras van een café. Men zit dan buiten onder grote parasols en drinkt een kopje koffie of thee. Je vraagt je af of de mensen nooit werken en waar ze tijd vandaan halen om daar de hele dag te zitten, want de hele dag door is zo'n terras stampvol. De mensen van het platteland gaan in hun zomervacantie juist naar de grote steden. Dan gaan ze de musea bekijken, rondvaarten maken en al wat een stad zo te bieden heeft. In die tijd zijn er ook erg veel vreemdelingen in de steden. In Amsterdam zijn er bijvoorbeeld erg veel Antillianen. Je ziet ze overal. Men moet dus oppassen geen papiamentse krachttermen te gebruiken (iets wat wij nogal graag doen), want die dame naast je kon het best verstaan hebben…..

Maar niet alleen de buitenlanders komen naar Holland toe; ook de Hollanders gaan veel naar het buitenland in de zomer en Parijs is wel dé grote trekpleister. Iedereen gaat er naar toe, en dat is best te begrijpen. Parijs is een grote, levendige en gezellige stad en een ieder voelt zich daar op z'n gemak. Maar als u er eens heen mocht gaan, moet u niet doen als die man, die er naar toe was gegaan en op de eerste avond dat hij er was een telegram van thuis kreeg met heel slecht nieuws. Hij stak het telegram rustig in zijn zak en zei: Hè, wat zal ik hier morgenochtend van schrikken.

Ja, luisteraars, het is weer zomer in Nederland, en men geniet er met volle teugen van. Maar weet u wat ík zo graag zou willen? Ik zou graag weer eens aan het strand bij de wuivende palmen en de diepblauwe zee van Aruba willen zitten, ik zou weer eens die heerlijke passaatwind om mij heen willen voelen. Ook zou ik graag weer eens een openlucht dansavond op de Palmbeach zwemclub willen meemaken en ook graag weer eens wat funcji cu jambo eten. Er valt veel te genieten in Holland in de zomer, maar toch gaat er niets boven dat kleine eiland in de Caraïbische zee. Wij hebben daar geen bossen, geen mooie bloemenvelden, geen Veluwe en geen Scheveningen, maar we hebben daar wel vrolijkheid, en we hebben daar blijheid en onbezorgdheid net als kinderen en dat mis ik helaas wel in Holland. En als mijn vriend Mario Bislick op de piano speelt heb ik dubbel heimwee. Ik zal dus maar eindigen, luisteraars, en laten we naar hem gaan luisteren. Wees ervan verzekerd dat mét deze muziek ons beider wensen vergezeld gaan voor vrienden en bekenden en ik zal maar zeggen: té después."

Het verhaal 'De ontwakende natuur' is typerend voor Dennerts manier van vertellen. Die heeft hij sterk aangepast aan het medium radio. Hij probeert de illusie te scheppen dat hij in de huiskamer van de luisteraar aanwezig is en zo tegen hem praat. Hij sluit hierbij – al of niet bewust - aan bij vormaspecten uit de traditie van het orale vertellen. Deze zal ik eerst onder de loep nemen.

Vormaspecten van Dennerts verhalen

Een orale verteller spreekt zijn publiek aan. Dennert doet dit door "luisteraars" te zeggen en "u". In romans gebeurt dit zelden en als het gebeurt, is de frequentie niet zo hoog. Hij gebruikt in de negen verhalen 28 keer "Luisteraars" als aanspreekvorm en 59 keer "u". Hiermee probeert hij de illusie van een normale orale vertelsituatie te scheppen. Dat doet hij ook als hij de luisteraar activeert met een directe vraag, bijvoorbeeld: "U weet toch wel wat

Hollandse nieuwe zijn?” Soms moet de luisteraar zelf actief worden als hij hem aanspreekt. Bijvoorbeeld bij de grap die hij maakt als hij vraagt Hollandse groene in het Papiaments te vertalen. De luisteraar moet dan zelf komen tot: macamba kulo berde. Dat was rond de Tweede Wereldoorlog de scheldnaam voor politieagenten vanwege hun groene uniform. Als je het in het Nederlands vertaalt, zou het iets zijn als: de Hollander met z’n groene kont. En dat onderstreept bij de luisteraar hoe ontzagwekkend vies haring wel is.

Dennert suggereert ook het directe contact dat een orale verteller heeft met zijn publiek, als hij zijn luisteraars aanspoort iets wel of niet te doen. Een voorbeeld hiervan was de vertaalgrap over Hollandse nieuwe. Een ander voorbeeld komt voor aan het eind van ‘Een Arubaan in Den Haag’. Daar vertelt hij over de boulevard in Scheveningen. “Als men er tussen twaalf en twee in de middag komt, dan kan men er vaak enkele oud-gedienden van de Isla ontmoeten, die er een wandeling maken of op een terras een borreltje drinken. […] Als U van de zomer met vacantie naar Nederland toe komt, dan moet U er ook beslist eens naar toe gaan. Misschien ontmoeten we elkaar dan op de boulevard. Afgesproken? Goed dan, tot ziens.” Nog een voorbeeld staat in ‘Sport in Nederland’: “Vroeger, luisteraars, was het contact op sportgebied tussen Nederland en de Antillen niet groot. Tegenwoordig is dat wel anders. In de Antilliaanse kranten staan geregeld uitslagen van wedstrijden die hier gespeeld zijn en ook de Wereldomroep zendt deze wekelijks uit, alsmede commentaren en prognoses. Als U zich een beetje inspant, zou U de sportgebeurtenissen in Nederland nauwkeurig kunnen volgen, en zo een indruk krijgen van wat zich zoal hier afspeelt op dit gebied.”

Ook in zijn taalgebruik probeert hij de illusie te geven dat er een natuurlijke orale vertelsituatie is. Zijn zinnen zijn niet lang en zeker niet ingewikkeld. En het is concreet. Hij voegt ook typische spreektaalwoorden toe die in feite overbodige stoplappen zijn. Als je leest, lijken ze oubollig, een beetje geleuter, maar als je in een natuurlijke orale vertelsituatie bent, maak je er veel gebruik van. En dat doet Dennert ook. Hij gebruikt: “wel,” “ja,” “zou ik zeggen”, “och,” en “nou”. Het geeft allemaal de impressie van achteloze spreektaal. Bovendien valt op dat zijn taalgebruik voor die tijd opmerkelijk fris is, waarmee ik bedoel dat het dichtbij de gewone spreektaal staat en ver van wat in die tijd nog werd gezien als mooie literaire schrijverij. In de jaren veertig was het Nederlands in de meeste Nederlandstalige stukken uit Aruba of stijf, of fraterachtig oubollig. Een typerend voorbeeld uit die tijd is het werkje *Ons Eilandje Aruba* van Laura Wernet-Paskel dat stamt uit 1944. Zij vertelt over districtmeester Maduro. Ik citeer: “Maar o wee, als je de treurige moed had z’n districtmeesterlijke waardigheid te negeren! De hemel moge je knoek genadig zijn als je grond had opgemeten zonder hem er van in kennis te stellen! Mocht hij lucht krijgen van zo’n bedreven onwettige daad, dan verscheen hij als de Nemesis zelve, gewapend met z’n hakmes. En als je er niet vlug genoeg bij was met je geitebokje, ging je hele knoek tegen de vlakte onder de rechtvaardige houwen des districtmeesters hakmes.” [Wernet-Paskel 1992: 63]. Het is een taalgebruik uit een andere tijd en dat van Dennert is van deze tijd.

Ook onderdeel van het orale vertellen is een heldere simpele opbouw. Het onderwerp is de zomer in Nederland en dat onderwerp noemt hij verschillende keren. Geen ogenblik vergeet je als luisteraar waar Dennert mee bezig is: een beeld geven van een zomers Nederland.

Nog een kenmerk van het orale vertellen is de anekdotiek die hij gebruikt. Mensen die het over oraal vertellen hebben, beperken dat meestal tot een overgeleverde verhaalschat, bijvoorbeeld de Compa Nanzi-verhalen. Dat is ten onrechte. In het Caribisch gebied houdt men ervan om elkaar zelf meegemaakte gebeurtenissen te vertellen, vooral als daar excentrieke personen een rol in spelen. Met het waarheidsgehalte van het vertellen over die gebeurtenissen neemt men het niet zo nauw. Men dikt het verhaal aan, want het gaat erom een mooi verhaal te vertellen. De traditie van het orale vertellen is zo gezien nog steeds springlevend. Hubert Dennert sloot daar in zijn verhalen nauw bij aan. Hij vertelt de ene

anekdote na de andere. Een voorbeeld hiervan was de man die in Parijs een telegram ontving. Het is een bouwprincipe dat dus rechtstreeks uit de orale vertelkunst stamt.

Misschien hoort ook bij de orale vertelcultuur dat de verteller probeert één te zijn met zijn toehoorders en er een band mee te scheppen. Een verteller wil vertrouwd overkomen bij zijn publiek. Dat wil Hubert Dennert ook. Zijn luisteraars zijn Antillianen op de zes eilanden van de Nederlandse Antillen. Dennert doet moeite om zich als Antilliaan te onderscheiden van Nederlandse sprekers. Hij werkt er dus bewust aan dat zijn Antilliaanse luisteraars hem herkennen als een van hen en een wij-gevoel krijgen.

Dit wij-gevoel riep Dennert allereerst op door het gebruik van het Papiaments zonder een Nederlandse vertaling erbij te geven, zoals "Y toch Hatot ta mijó keeper cu tabatin, cu tin y cu lo tin." ["En toch is Hatot de beste keeper die er was, is en zal zijn."] Een ander aardig voorbeeld van het gebruik van een Papiaments zinnetje is uit het verhaal 'De lente in Amsterdam', waarin hij stelt dat het voorjaar een toenemende levensintensiteit en verliefdheid met zich meebrengt. Hij vervolgt: "De meisjes hebben hun dikke wintermantels thuis gelaten en de slanke mooie figuurtjes komen weer tevoorschijn. Loop je dan met een landgenoot door de straat, dan zeg je wel eens: "Homber, mira un galiña ei." Ook ik luisteraars, ben niet aan de invloed van de lente ontkomen. Ik wilde ook eens met een meisje uitgaan en belde daartoe een vriendinnetje op. Nadat de afspraak gemaakt was zei ik: Nou, daaag, ajo, waarop zij prompt zei: Wat een lelijk woord gebruik je daar? Geen enkel, zei ik, ik zei alleen maar dag. Nou ajo. Daar heb je het weer zei ze, het is zoiets als aooo. Oh zei ik, neem me niet kwalijk. Het is een papiaments woord, dat gewoon dag betekent. Och, luisteraars, in mijn lenteroes was ik vergeten dat ik in Hólland was."

Als Dennert aan "Homber, mira un galiña ei" de vertaling "Man, kijk dat kippetje daar" had toegevoegd, had dit afbreuk gedaan aan wat hij duidelijk wilde maken: de lenteroes doet Antillianen vergeten dat ze in Nederland zijn. Het vervolg met het Nederlandse meisje maakt duidelijk dat het Antilliaanse enthousiasme zijn uitdrukking krijgt in het Papiaments en dat uitleg hiervan dit enthousiasme tempert. Het is een boodschap die op deze manier perfect overkomt bij zijn Antilliaanse luisteraars. Daarom vertaalt hij het Papiaments vrijwel nooit.[117]

Er is nog een principiëler aspect aan het weglaten van Nederlandse vertalingen bij Papiamentse uitdrukkingen en zinnen als je Antilliaanse luisteraars wilt bereiken. Het heeft te maken met het medium radio. Een radioluisteraar bevindt zich in een andere situatie dan een lezer. Voor de luisteraar is de verteller bijna fysiek aanwezig via zijn stem. Een stem is zo'n belangrijk kenmerk van een spreker dat bijna elke luisteraar zich een voorstelling van het uiterlijk van de spreker maakt. Een stem klinkt sympathiek of niet, los van de literaire kwaliteit van wat hij zegt. Als het goed is, klinkt de stem van een verteller vertrouwd. Die stem geeft de illusie dat de spreker aanwezig is in de eigen vertrouwde huiskamer, meer dan de schrijver van het gedrukte woord dit is. De radio wekt de schijn dat de luisteraar en de verteller aanwezig zijn in de huiskamer. Als beiden Antilliaan zijn, dan zou een Nederlandse vertaling van Papiaments betekenen dat er opeens een ongenode macamba meeluistert. Het weglaten van zo'n vertaling betekent dus een directere band tussen luisteraar en verteller.

Het wij-gevoel versterkt hij ook door er regelmatig aan te herinneren dat hij ook een Antilliaan is. Hij heeft het over "wij Antillianen" of over "wij tropelingen". Hij sluit aan bij het referentiekader dat hij deelt met de luisteraar. Daardoor kon hij de vertaalgrap met Hollandse groene maken. Zijn beoogde publiek uit die tijd wist meteen wat hij bedoelde. Hij sluit ook aan bij het normen- en waardenpatroon van zijn luisteraars. Daarom hoeft hij niet uit te leggen wat het enge ervan is als je rauwe vis eet. Dat doe je in de tropen om hygiënische

---

[117] De enige uitzondering staat in zijn laatste bijdrage Uit en Thuis. "Ik zou het [kenmerkende van Curaçao] willen typeren met te zeggen, dat de kruier, die mijn koffers naar de auto droeg, en eerst enkele malen "warda un poco", *wacht een beetje*, gezegd had, er geen moment aan dacht om op een fooi te blijven wachten, zoals hier in Holland het geval is." [cursivering van mij].

redenen niet. Sterker nog: voor men vis of vlees kookte, braadde of bakte, smeerde men het eerst in met lemmetjessap om het te ontsmetten en ook om het mals te maken. Niet voor niets staat bij bijna elk recept in een Antilliaans kookboek dat vlees of vis eerst met citroen, een lemmetje of azijn ingesmeerd moet worden. Daarna wordt het vlees of de vis pas gebakken, gekookt of gestoofd. [118]

INHOUDELIJKE ASPECTEN VAN DENNERTS VERHALEN

Expliciete vergelijkingen tussen Nederland en Aruba

De verhalen van Hubert Dennert zijn echte migrantenliteratuur. In al zijn verhalen vertelt Hubert Dennert aan een Antilliaans publiek over zijn ervaringen in Nederland en vergelijkt hij zijn nieuwe land met het land van herkomst. Dat doet hij regelmatig heel expliciet. Het geciteerde verhaal 'Zomer in Nederland' is hier een goed voorbeeld van. Hij begint met een klimatologische vergelijking. De natuur in Nederland is steeds anders omdat zij 's winters een rustpauze heeft, terwijl de natuur op Aruba die winterslaap niet heeft, waardoor zij er soms bleek uit gaat zien. Dennert doelt hier op de droge tijd als het landschap kaal en stoffig wordt, een toevoeging die voor zijn publiek overbodig is. Ook vergelijkt hij de zomerse warmte met de warmte op Aruba door te vertellen dat wat hij in Nederland warm is gaan vinden, dat in de ogen van een pas gearriveerde Curaçaoënaar helemaal niet is. Hij concretiseert hiermee de abstractie dat het op Aruba warmer is dan in Nederland.

Hubert Dennert nam al in zijn eerste verhaal 'De lente in Amsterdam' het Nederlandse klimaat en vooral de wisseling van de seizoenen tot onderwerp. Hij maakt duidelijk dat het weer op Aruba geen gespreksonderwerp is, terwijl dat in Nederland juist wel het geval is. Hij doet dit door te zeggen dat zijn luisteraars er niet aan gedacht zullen hebben dat de winter al twee weken voorbij is, omdat bij hen het klimaat en de temperatuur altijd gelijk zijn. Maar in Nederland is het weer een geliefd gespreksonderwerp. In de weerberichten van het KNMI komen termen als "ruimende winden" voor, "termen die elke Hollander goed verstaat, maar die ons tropenmensen niets zeggen." Ook vergelijkt hij het geromantiseerde beeld dat een Arubaan van de winter heeft met de Nederlandse werkelijkheid. Voor tropenmensen heeft het woord winter iets magisch. Men denkt dan aan maagdelijke sneeuw en schaatsende jongetjes op grachten. In werkelijkheid zijn er in Nederland meestal kwakkelwinters. En als het dan toch eens koud is, "dan is het zo bar koud (niet wat U koud noemt als het in de West een beetje regent, of de lucht bewolkt is, maar echt door merg en been dringend, koud) dat elke rechtgeaarde Arubaan of Curaçaoënaar in plaats van bewondering, menig, voor de Nederlanders onverstaanbaar lelijk woord in het papiaments de lucht inslingert."

Het verschillende klimaat is ook van invloed op de manier waarop men feestdagen doorbrengt en sport beoefent. In 'Sneeuw en zon op Kerstmis' vergelijkt Dennert de manier waarop men in Nederland en op Aruba Oudejaarsavond viert. Door het klimaat blijft men in Nederland thuis: "Met spelletjes, liedjes en verhaaltjes brengt men de avond door en men wacht het middernachtelijk uur af. […] Men wenst elkaar een gelukkig Nieuwjaar toe, en blijft nog wat samen zitten. De radio blijft langer aan en de taxi's hebben het die nacht extra druk. Bij ons in de West is het anders, dat weet U ook wel. Wij gaan daar meestal naar een dansfeest toe. […] Het is warm en de huiskamer lokt de mensen daar niet zo als in Europa."

---

[118] Een willekeurige greep uit kookboeken met recepten die aanbevelen gebruik te maken van citroen, lemmetje of azijn bij vlees en vis: N. Jansen en M. Donker-Willenborg, *Smullen op z'n Antilliaans. Receptenboek ook ten dienste van het nijverheidsonderwijs op de Nederlandse Antillen. Aruba, Bonaire, Curaçao.* St. Maarten 1974. Jewell Fenzi, *This is the way we cook! (asina nos ta cushiná). Recipes from outstanding cooks of the Netherlands Antilles*. Curacao1978. Tica Rusman, *Cushina Crioyo, Recepten van typische Arubaanse en Antilliaanse gerechten, gebak en desserts*. Aruba 1999. E. van Burik, *Nos bestia chiki.* Aruba 2003.

Maar een kwartier voor middernacht stroomt de danszaal leeg, want het aanbreken van het nieuwe jaar moet thuis gevierd worden.

In ‘Sport in Nederland’ wijst Dennert op een verschil tussen de Antillen en Nederland bij de sportbeoefening die veroorzaakt is door de verschillende klimatologische omstandigheden. Hij zegt dat men in de winter in Nederland sommige sporten niet kan beoefenen “en in de zomer is het weer te warm voor andere. U zult daar wel bij lachen, als U dat hoort; te warm. In de tropen is het het gehele jaar door warm en toch doet men er steeds aan sport.” Dat de sporten in Nederland seizoensgebonden zijn, heeft volgens Dennert het voordeel “dat men een bepaalde tak van sport niet beu wordt. Na een periode van rust gaat men met nieuwe energie voetballen of tennissen en het verveelt niet. Ik heb het op de Antillen toch meermalen meegemaakt, dat een sport enkele jaren achtereen erg populair was en dientengevolge intens beoefend werd, maar dat men er daarna moe van werd en er helemaal niet meer aan deed.”

Dennert vergelijkt ook expliciet bepaalde gewoontes in Nederland met die van Aruba. In ‘De ontwakende natuur’ constateerde hij dat men onder kamperen op de Antillen iets heel anders verstaat. Daar is het een aantal dagen per jaar in een landhuis bivakkeren, maar in Nederland trekt men er met een tent op uit, vaak elk weekeinde. Dennert constateert ook dat het Sinterklaasfeest heel anders wordt gevierd. In ‘Sinterklaasfeest in Nederland’ vertelt hij eerst dat hij het feest al uit zijn jeugd op Aruba kende. Het kenmerkte er zich dat het daar alleen een feest voor kinderen was, maar in Nederland is het “een waar volksfeest. Iedereen doet mee, van hoog tot laag, jong en oud, groot en klein.” Hij ziet nog een verschil: “Op de Antillen gaat in Sinterklaastijd alles gewoon zijn gang en op straat merkt men niet dat de Heilige in het land is. Hoe anders is het in Nederland. Hier kan men werkelijk spreken van een Sinterklaasstemming, men voelt het in de lucht, het is haast tastbaar.” En het is ook zichtbaar aanwezig op straat: een grote optocht als Sinterklaas aankomt, een officiële ontvangst door de burgemeester op de Dam, drukke winkelstraten, bij gelegenheden als voetbalwedstrijden en recepties is Sinterklaas aanwezig en op de dag zelf sluiten winkels en bioscopen vroeger dan normaal.

De bijdrage ‘Sport in Nederland’ begint met een vergelijking van het geestelijk klimaat op de Antillen en dat in Nederland. Dennert neemt zijn eigen ervaringen op de Antillen tijdens de Tweede Wereldoorlog als uitgangspunt. Hij zegt: “We waren best tevreden met het wereldje om ons heen en we keken niet verder dan onze spreekwoordelijke neuzen lang waren.” Hij voegt eraan toe dat ze eigenlijk niets over Europa wisten, “over het leven, de opvattingen en het denken van de mensen van dit werelddeel […] en het interesseerde ons misschien niet eens zo erg. We hadden zo’n beetje onze eigen denkbeelden over de dingen en daar waren we tevreden mee.” Maar toen ze in Nederland kwamen als jonge studenten keken ze hun ogen uit en ze zagen “dingen en mogelijkheden […] waar we nog nooit van gedroomd hadden”. Dennert wijt het feit dat hij en zijn leeftijdgenoten helemaal niet op de hoogte waren van andere opvattingen en denkbeelden aan de Tweede Wereldoorlog, toen de verbindingen met Europa waren verbroken, wat “een grote handicap” was. De implicatie van deze expliciete vergelijking is, dat hij meent dat een zekere geestelijke schraalheid ontstaat als het contact met Nederland verbroken is.

Een expliciete vergelijking tussen “Antilliaan-zijn en Nederlander-zijn” maakt Dennert in ‘Wat wij hier missen’. Hij vindt het verschil moeilijk in één woord samen te vatten en probeert het te omschrijven als iets wat op geestelijk niveau ligt en daardoor tot uiting komt in allerlei zaken op materieel gebied. Hij geeft het voorbeeld dat hij een Nederlandse vriend tien cent te leen vroeg voor een postzegel. Dennert vergeet de zaak, maar zijn vriend herinnert hem eraan dat hij nog tien cent krijgt. Dennert hierover: “Je kijkt dan even vreemd op. Dat was je vroeger toch niet zo gewend. Jij zou zoiets nooit doen. Die vriend had overigens groot gelijk, want het spreekwoord gaat immers: wie het kleine niet eert is het grote

niet weert. Maar hier hebt U nu, in dit voorbeeld, een van de verschillen tussen de Nederlanders en de Antillianen. Het gaat hier niet zozeer om het teruggeven van dat dubbeltje, maar om de mentaliteit, om de manier van samenleving. De Nederlander is, in de kleine dingen des levens, veel zakelijker dan wij. En niet alleen dat hij het is, maar hij handelt er ook consequent naar. Bij ons is men veel vrijgeviger, misschien niet direct uit het hart, maar toch wel als gewoonte."

Naast het verschil in vrijgevigheid noemt hij ook het verschil in temperament. "Wij winden ons nogal gauw op. […] We kunnen plotseling ontzettend enthousiast voor iets zijn, we zouden vaak een plotseling opgekomen plan meteen willen uitvoeren, we nemen graag onmiddellijk een beslissing, meegesleept door het moment." De Nederlander daarentegen komt "langzamer op toeren. Ze houden hun hoofd langer koel en lopen niet zo gauw voor iets warm." Het derde verschil dat Dennert noemt is een verschil in opgewektheid. Antillianen lachen veel meer. Aan het slot van zijn bijdrage zegt hij dat hij wel gelooft dat hij later op de Antillen wel eens zal terugverlangen naar de ingetogenheid, zakelijkheid en nuchterheid van de Nederlanders, die hij samenvattend "de rust der klassieken" noemt. Maar in Nederland verlangt hij terug naar het gemak van leven, de vrolijkheid en gemoedelijkheid op Aruba.

In 'Uit en Thuis' komen twee expliciete vergelijkingen tussen Aruba en Nederland voor. Hij doet dit in een verslag dat hij geeft van een recente vakantie op Aruba. Als hij op Curaçao aankomt, vertelt hij dat de kruier die zijn koffers naar de auto droeg "er geen moment aan dacht om op een fooi te blijven wachten, zoals hier in Holland het geval is." Over de terugkeer in Nederland zegt hij: "Ik kon meteen merken, dat ik weer in Holland was, want iedereen was hier bang voor de tocht, iets waar we op Aruba eigenlijk opzettelijk in gaan zitten". De grote lijn van dit verhaal is in feite een vergelijking tussen Aruba en Nederland. Dennert vraagt zich af wat voor hem "thuis" is en wat "uit". Aan het begin blijkt dat hij naar Aruba op vakantie is geweest, wat als "uit" werd aangekondigd. Maar meteen stelt hij: "En nu vraag ik me af of deze titel wel juist is. […] Aruba is voor mij "thuis", want ik ben er geboren en getogen, ik heb daar mijn beste vrienden zitten en ik draag in mij vele kenmerken, die mijn afkomst daarvandaan verraden en waarop ik trots ben. En niet alleen om deze redenen, maar ook om het eenvoudige feit, dat ik me daar weer helemaal 'at home' of zoals wij zeggen 'n cas' gevoeld heb."

Als hij ingaat op zijn weerzien met Aruba, gaat hij eerst in op de veranderingen. Er zijn veel moderne gebouwen bij gekomen. Maar het natuurschoon is hetzelfde gebleven: witte stranden met palmbomen, de blauwe zee, de rotsblokken, dividivibomen, cacteeën en slavenmuren. Verder constateert hij dat de Arubaanse samenleving nog steeds dezelfde opgeruimdheid, gulle gastvrijheid en aanstekelijke muziek heeft. Terug in Nederland merkt hij dat hij het helemaal niet erg vindt weer in Amsterdam te zijn: "De reclamelichtjes op het Leidseplein lachten me weer toe, de gezellige drukte op straat deed me weer goed en de tramconducteurs vrolijkten de mensen nog steeds op met hun grappen." Hij concludeert dat dit nu eenmaal het lot is van mensen als hij: "We zijn als het ware geslingerd tussen twee werelden. Als we in de ene zijn missen we de andere en omgekeerd. Ik geloof dat het belangrijkste is, dat je je overal kan aanpassen, dat je overal het goede in de mensen moet zoeken. […] Misschien dat boven deze causerie toch niet moest staan 'uit en thuis' en ook niet 'thuis en uit', zoals ik in het begin suggereerde, maar 'thuis en thuis'."

Door Dennerts vlotte manier van vertellen valt het nauwelijks op dat de expliciete vergelijkingen tussen de Antillen en Nederland iets vreemds impliceren. Hij vertelt immers aan een Antilliaans publiek regelmatig zaken die het allang weet: hoe men er Kerst en Sinterklaas viert, hoe het klimaat is, hoe en wanneer men aan sport doet en wat de volksaard is. Het is ongetwijfeld waar dat hij dit doet om zo het contrast met Nederland beter uit de verf te laten komen, maar noodzakelijk is dit niet, want als hij het niet zou doen, zouden zijn luisteraars automatisch zelf de vergelijking maken met hun eigen omstandigheden, wat

misschien even effectief zou zijn. Het is ook waar dat het effect van deze vergelijkingen is dat de luisteraars hem herkennen als een van hen. Toch lijken mij de expliciete vergelijkingen ook ingegeven te zijn door het feit dat Dennert pas in Nederland zich bezint op wat Aruba en het Arubaan-zijn eigenlijk inhouden.

Een duidelijke aanwijzing hiervoor bevat het verhaal 'Sport in Nederland', waarin hij terugblikt op zijn jeugd op Aruba en Curaçao. Hieruit rijst het beeld van jongeren die hun omgeving als vanzelfsprekend ervaren en er niet op reflecteren. Dat gebeurt pas als zij in Nederland komen en te maken krijgen met een andere maatschappij, andere mensen en andere gewoonten. In confrontatie met het andere ontstaat de behoefte aan definiëring van het eigene. De leeftijd zal hierbij ook een rol gespeeld hebben. Dennert vertrok immers als een middelbare scholier met een diploma op zak, tot dan toe levend in een beschermde omgeving, en hij spreekt in zijn verhalen als een nieuwsgierige student, die in een vreemde omgeving zijn eigen boontjes moet doppen.

Andere typeringen van Nederland en Nederlanders

In het geciteerde 'De ontwakende natuur' noemt Dennert een aantal Nederlandse zaken, die in Arubaanse ogen vreemd zijn. Uitvoerig gaat Dennert in op de haringrace en het eten van haring. Hij griezelt ervan, want Nederlanders eten dan praktisch rauwe vis. Al in 'De lente in Amsterdam', zijn eerste verhaal, had hij het erover. Daar zegt hij dat je ze kan kopen "aan een van de vele viskraampjes". Hij voegt eraan toe: "Ik vind ze helemaal niet lekker, maar de Hollander koopt ze voor een dubbeltje het stuk en laat dan zo'n glibberig beest van boven af in zijn keel glijden. Over smaak valt niet te twisten."

In 'De ontwakende natuur' brengt hij de terrasjes ter sprake. Eerst maakt hij kort duidelijk wat een terrasje is, omdat ze op de Antillen destijds onbekend waren. Ze horen bij een café. "Men zit dan buiten onder grote parasols en drinkt een kopje koffie of thee." Hij verbaast zich erover dat de mensen dus niet werken. Ook in 'De lente in Amsterdam' beschrijft hij de terrasjes. Daar merkt hij op dat die gevuld zijn met mensen van allerlei nationaliteiten: Belgen, Engelsen, Amerikanen en vele meer. Antilliaanse luisteraars zullen hier de conclusie uit hebben getrokken dat Amsterdam een internationale toeristenbestemming was, in tegenstelling tot hun eigen eilanden, want toerisme bestond daar toen nog niet.

Wat Dennert in Nederland ook opvalt, is het gebruik van de fiets. In 'De lente in Amsterdam' zegt hij dat de lente de verliefdheden doet opwellen. In parken wandelen dan innig gearmde paartjes, "voor de etalages van meubelwinkels zie je ze ook staan, plannen makend en zelfs op de fiets verlaten ze elkaar niet en rijden ze gearmd. Er gebeuren echter nooit ongelukken. Uiteindelijk krijg je er routine in, niet waar?" Ook in 'Sneeuw en zon op Kerstmis' signaleert hij een bijzonder gebruik van de fiets. Hij vertelt dat je langs de Singel kerstbomen kunt kopen. "Zo nu en dan ziet men een huisvader het terrein verlaten, met op z'n fiets een zware boom, die nu nog niets van die luister heeft, die kerstbomen doorgaans bezitten." Ook de bromfiets bespreekt Dennert. Hij doet dit in 'De ontwakende natuur'. Hij noemt het "een fiets met een hulpmotor", zodat je niet hoeft te trappen. Hij vindt het leuk om ermee te rijden, al lijken ze hem 's winters wat koud. Je kunt er lange tochten mee maken en het is leuker met een bromfiets erop uit te gaan dan met een auto, omdat je ermee op plaatsen komt die je niet met de auto kunt bereiken. Hij besluit de passage over bromfietsen als volgt: "Het enige nadeel van die dingen, is, dat je er niet langzaam op kan rijden als je wilt. En dat is voor de verliefde paartjes niet zo leuk, want zoals u weet fietst men hier graag gearmd en dat kan op zo'n bromfiets niet. Maar voor het een moet je het ander laten."

Zelden heeft Dennert het over plekken buiten Amsterdam. Een uitzondering is het verhaal 'Een Arubaan in Den Haag'. Hij begint met te vertellen dat Hagenaars de naam hebben geaffecteerd te zijn, wat hij duidelijk maakt met de anekdote dat zij bij de groenteboer

aardappelen in een vioolkist gaan halen. Vervolgens herinnert hij zijn luisteraars eraan dat hun dagelijks brood te maken heeft met Den Haag, omdat er het hoofdkantoor van de B.P.M. staat. Het gebouw heeft twee kleine torentjes, zodat het op een kasteel lijkt. De torentjes noemt hij "het symbool […] van de rust en de orde die voor ons zo belangrijk zijn." Als hij er komt heeft hij altijd een prettig gevoel, omdat er steeds wel auto's met Curaçaose nummerborden staan, wat hem het gevoel geeft eventjes thuis te zijn. Er blijkt nog een reden voor zijn gevoel: "Dat prettige gevoel had ik ook altijd als ik er vandaan kwam, maar dat was niet om die auto's, maar omdat mijn portemonnaie wat zwaarder geworden was."[119] Niet alleen het hoofdkantoor van de B.P.M. maakt indruk op Dennert, ook de mooie gebouwen rond het Binnenhof doen dat. "Van dit geheel gaat niet alleen een schoonheid en ingetogenheid uit, maar ook een zekere rust en kracht, die in het algemeen toch typerend zijn voor het beleid van onze regering." Den Haag zelf heeft in het centrum alle allure van een grote stad. Het Kurhaus noemt hij "heel exclusief". Tussen twaalf en twee uur zitten er veel mensen van de Curaçaose raffinaderij een borreltje te drinken. De Haagse tramconducteurs zijn niet vriendelijk. Dennert vertelde dat hij eens in de tram zat zonder betaald te hebben. De conducteur werd boos en gaf twee knipjes in zijn kaart.

Amsterdam is het decor van de meeste verhalen van Dennert. De tramconducteurs maken er grappen. Zo zegt hij dat een Amsterdamse tramconducteur niet zo moeilijk had gedaan bij het zwartrijden als de Haagse deed. Ook in 'Uit en Thuis' noemt hij de Amsterdamse tramconducteurs als een van de redenen waarom hij er zich bij terugkeer van Aruba weer thuis voelt. We zagen al eerder dat voor Dennert Amsterdam de stad is van de gezellige terrasjes op het Leidseplein en het Rembrandtsplein. In 'Lente in Amsterdam' zegt hij dat er overal in Amsterdam bloemenstalletjes zijn met een grote verscheidenheid aan bloemen. Hij koppelt hier een ervaring aan vast, waarmee hij de Amsterdamse bluf typeert. In een achterbuurt zag hij eens een "oud, bouwvallig en goor uitziend bloemenwinkeltje. Vlak ervoor zat een vlezige oude man een pijpje te roken. Het geheel maakte een armelijke indruk. Maar boven de deur stond met grote, witte letters geschilderd: g e e n f i l i a l e n. Je moet maar durven."

De volksaard brengt Dennert ter sprake in 'Sport in Nederland'. Bij een voetbalinterland leeft het publiek wel mee, maar niet zoals in de zuidelijke landen: "Men raakt hier niet gauw tot uitersten." Dat Nederlanders volgens Dennert toch niet lauw zijn, bleek bij de intocht van Fanny Blankers-Koen: "Het was alsof een vreemde vorst aankwam."

Heimwee

Heimwee naar Aruba speelt regelmatig een rol in de verhalen.[120] Het eerder geciteerde slot van 'De ontwakende natuur' is daar een goed voorbeeld van. Opmerkelijk is dat het gebeurt op een punt waar je dat niet zou verwachten. Hij constateert juist dat men met volle teugen geniet van de zomer. Toch verlangt hij terug naar de stranden, de palmen, de zee, het voedsel de dansavonden, de muziek en de vrolijkheid van Aruba. Kernzin is: "Er valt veel te genieten in Holland in de zomer, maar toch gaat er niets boven dat kleine eiland in de Caraïbische Zee."

Inburgering

Inburgering is een belangrijk motief in Dennerts verhalen. Over zichzelf zegt hij in 'Sport in Nederland' dat hij op de Antillen leefde in de veronderstelling dat de hele wereld

---

[119] In het typoscript laat hij hierop volgen: "Tussen haakjes, ditzelfde gevoel zal ik straks, als ik deze studio verlaat ook hebben. Och, een student moet ook leven, hè?" De zin is doorgestreept, maar hij laat wel zien dat het honorarium voor hem een motief was om te schrijven.

[120] De hele bijdrage 'Wat wij hier missen' gaat over heimwee.

was zoals de Antillen. In Nederland voelde hij dat hij als nieuwkomer van Aruba afkomstig een achterstand had en hij noemt dit “een handicap”. Hij zegt voorzichtig dat hij “misschien enigszins slecht voorbereid” was voor de taak die hem te wachten stond.

Om zijn eigen onbekendheid met Nederland en zijn Antillen-centrisme te illustreren vertelt hij dat hij bij basketbal protesteerde dat er tweemaal twintig minuten werd gespeeld en niet viermaal tien zoals op de Antillen. Hij beëindigt deze passage met: “Ik schaam me nu een beetje voor mijn houding van toen, maar het is toch goed dat zoiets gezegd wordt, want het is tekenend, voor mij alsook voor anderen.”

Bij deze schaamte achteraf zal ook het besef een rol spelen, dat zulk een houding van een nieuwkomer een bron van vermaak is voor anderen. Hij vertelt er met smaak over in ‘Wat wij hier missen’: “En als je hier reeds langer zit, dan heb je de grootste pret als landgenoten hier pas aankomen en je deze dingen weer met ze meemaakt.” Voorbeelden dat Dennert zich verkneukelt over nieuwkomers waren de Arubaan die bioscoopkaartjes spaart en de Curaçaoënaar die de Curaçaose keeper Hatot beter vond dan Piet Kraak.

Nieuwkomers reageren ook vreemd op de andere eetgewoonten in Nederland. Eerder kwamen al de witlof en de haring ter sprake. In ‘Wat wij hier missen’ citeert hij andere nieuwkomers over het Nederlandse voedsel. De een zegt: “Ik heb altijd foenchi gegeten en ik kán geen gekookte aardappel door mijn keel krijgen.” En een ander klaagt: “Ik krijg in mijn hotel wel vier keer per week sla op tafel. Wat denken ze wel, dat we koeien zijn?” Dennert merkt hierover op, dat je aan zulke dingen gauw went en dat je je gauw leert aanpassen.

Dennert was al snel in de fase dat hij wilde inburgeren in Nederland. Dit blijkt in ‘Wat wij hier missen’. Hij vertelt daar dat hij in Nederland kwam met een duidelijk beeld waarom hij er heen ging: “Niet alleen om wetenschappelijk gevormd te worden, maar ook om onze persoonlijkheid te ontwikkelen.” Hij noemt dat een taak die hem te wachten stond en daarom wilde hij zich aanpassen. Dit werd vergemakkelijkt door de houding van de Nederlanders: “Je wordt gastvrij opgenomen, iedereen is vriendelijk en behulpzaam, en zo langzamerhand voel je je thuis.” Hijzelf vindt dat hij is ingeburgerd: “Als je langere tijd in Nederland bent, dan raak je natuurlijk ingeburgerd. […] Je gaat naar dansavondjes, doet mee aan sport, je bezoekt de bioscoop, kortom, je doet van alles, net als vroeger.” Onder inburgering lijkt Dennert dus te verstaan dat hij naast de studie een sociaal leven heeft, zoals hij dat ook op Aruba had. Daartoe behoren ook Nederlandse vrienden, zoals blijkt uit de anekdote over de geleende postzegel. Dennert vindt de inburgering een natuurlijk proces. Als het nieuwe van Nederland af is, treedt gewenning in. Een voorbeeld hiervan is het wisselende weer, waarover hij zegt: “Maar je went gauw aan iets en je leert je gauw aanpassen, vooral als het moet.” Naast gewenning speelt dus bij de aanpassing ook een rol dat hij zich neerlegt bij het onvermijdelijke. In Nederland was er bijvoorbeeld geen funchi, zodat hij gekookte aardappelen moest eten. Dat soort dingen, zegt hij, “daar stap je gauw overheen.” Zelfs aan de temperatuur bleek hij in ‘De ontwakende natuur’ gewend te zijn.

Dennert zegt dus zelf verschillende keren expliciet dat hij zich heeft aangepast, ingeburgerd is en zich uiteindelijk zelfs thuis voelt. Een bewijs hiervan is dat hij zich met Nederlandse zaken vereenzelvigt. In ‘Een Arubaan in Den Haag’ blijkt deze vereenzelviging al als hij zegt dat van de gebouwen van het Binnenhof rust en kracht uitgaat, “die in het algemeen toch typerend zijn voor het beleid van *onze* regering.” [cursivering van mij] Hij stelt zich bijvoorbeeld ook op als Amsterdammer. Hij vindt de stad altijd mooi en gezellig en “alle andere steden in Nederland laten mij eigenlijk koud”, zegt hij in ‘Lente in Amsterdam’. [121] Hij kiest in ‘Een Arubaan in Den Haag’ ook partij in de wedijver tussen Den Haag als regeringszetel en Amsterdam als hoofdstad van het land. Als “zo’n verwaande Hagenaar” hem iets zegt over een andere stad, dan antwoordt hij: “Houd jij je mond maar, want je woont

[121] Als enige uitzondering noemt hij Heerenveen, maar dat is de stad van voetballer Abe Lenstra.

toch maar in een dorp". Hij doet in Amsterdam mee aan de sport zwart te rijden in de tram: "Kijk, in Amsterdam was het tot voor kort een soort sport om een rit mee te maken, zonder te betalen. Als de conducteur dan zo'n overtreder snapte, had hij er altijd wel een toepasselijk grapje op, maar daarmee was de kous af."

Er zijn meer Nederlandse dingen die Dennert uitprobeert. Het haring eten is het enige voorbeeld dat hem niet beviel. Hij is gaan kijken naar de intocht van Sinterklaas in Amsterdam en is er enthousiast over. Hij is onder de indruk van de levendige sfeer op de kerstbomenmarkt aan de Singel in Amsterdam. Hij viert Oudejaarsavond kennelijk bij een Nederlands gezin. Hij wil net als Hollanders in de lente met een meisje uitgaan. Hij gaat naar een Nederlandse basketbalclub. Hij probeert een bromfiets uit.

Ook het kamperen probeert hij uit, zo blijkt uit 'Een Antilliaan kampeert in Nederland'. Het verhaal is het op een na laatste dat Dennert vertelt en het is in feite het verslag van een inburgering in het klein. Hij gaat als tentchef naar een kampeerkamp, maar: "Ik had niet het flauwste benul wat een tentchef wás en wat daar van mij verwacht werd, maar dat hinderde niet, ik zou het wel redden." Hij dacht dat hij als tentchef niets hoefde te doen en alleen maar bevelen hoefde te geven. Ook verwachtte hij een strakke militaristische discipline: "Ik voelde me als een generaal temidden van zijn ondergeschikten." Maar het was allemaal helemaal anders.

Discipline was er niet, want als zijn groep corvee heeft en het eten moet opdienen, schreeuwt het hele kamp: "Rot corvee, rot corvee…". De staf drukt dit niet de kop in, maar doet eraan mee. Ze zingen zelfs dat de chef-corvee een luie vent is. Tijdens het eten wordt het een bende, want men smijt met bekers water naar elkaar, zodat het eten pap wordt. Als er eindelijk gegeten kan worden, houdt de hoofdofficier een speech dat het geen manier is dat Dennert met zijn rug naar hem toe zit, wat aanleiding is hem te straffen door hem met kleren en al in het zwembad te gooien. "Het huilen stond me nader dan het lachen. Hadden ze me daarom gevraagd om mee te gaan, om me zo te négeren? Wat was ik begónnen!"

Na het eten heeft zijn groep corvee, maar weigert dat te doen, als hij niet zelf meedoet. 's Avonds wordt hij wreed wakker door een kussengevecht. Hij vecht mee tegen de indringers, "En kijk, nu luisterden ze prachtig. Elk bevel volgden ze meteen op. […] En zo ging het leven in het kamp maar door. Ik deed er de ene nare ervaring na de andere op. Maar langzamerhand begon ik er plezier in krijgen. Ik kreeg te horen en te zien, dat wat me de eerste keer overkomen was er zo bij hoorde." Hij concludeert dat het leven in het kamp heel anders is dan elders. Hij komt erachter dat de staf er niet was om bevelen uit te delen, maar om de jongens een fijne week te bezorgen. Het kamp zelf bood met wandelingen en fietstochten ook veel goeds, hij leerde de schoonheid van de Veluwe kennen en hoefde zich niet te storen aan de vervelende regels van de maatschappij. Niemand had een masker: "Je was hier zoals je was, groot en klein, echt, ongekunsteld." Voortaan keek hij uit naar het kamp, waar hij nieuwe levensmoed opdeed.

De ommekeer in zijn mening over het kamp komt als hij mee gaat doen. Daardoor begint hij te ontdekken hoe het werkelijk in elkaar zit, krijgt hij zicht op wat er achter de façade zit. Het jaarlijks kamperen heeft een vaste, gewaardeerde plaats in zijn leven gekregen. Het verhaal is ook een illustratie van een conclusie die hij in 'Uit en Thuis' trekt over het inburgeringproces. Daar zegt hij: "Ik geloof dat het belangrijkste is, dat je je overal kan aanpassen, dat je overal het goede in de mensen moet zoeken."

Zoals het kamperen een vaste plaats in het leven van Dennert heeft gekregen, zo heeft hij uiteindelijk een evenwicht gevonden tussen de Antillen en Nederland, zo blijkt in zijn laatste bijdrage 'Uit en Thuis'. In beide landen voelt hij zich thuis. Hij voelt zich een man van twee werelden. Is hij in de een, dan verlangt hij naar de ander. Maar het is geen verlangen dat ongelukkig maakt, het is eerder het voortdurende besef dat het leven meer opties heeft.

Land van herkomst

Er is nog een interessant aspect in Dennerts verhalen. Er blijkt uit dat zijn blik op het land van herkomst verandert door zijn verblijf in Nederland. Eerst is zijn beschrijving van Aruba nog stereotiep Europees: de zon, de passaat, de blauwe zee en wuivende kokosbomen. Eigenlijk vindt hij Nederland qua natuurschoon mooier, rijker en afwisselender dan Aruba. Kortom: hij heeft de complete geïnternaliseerde koloniale visie met een exotische kolonie en een mooier moederland. Maar nadat hij op Aruba is teruggeweest, denkt hij er heel anders over. Dan zegt hij: "Heel wat mensen zeggen, dat de Antillen geen natuurschoon hebben. Ja, de mooie tinten, zachte kleuren en kleurschakeringen, zoals je die in Holland hebt, tref je daar niet. Maar de bonkige rotsblokken, de dividivibomen, de cacteeën en slavenmuren vormen toch iets aparts, en bij elkaar genomen zijn ze toch een stuk natuurschoon, waar je even bij stil blijft staan."

Ik denk niet dat Aruba veranderd was, maar dat de blik van Dennert in Nederland was gewijzigd. Rotsblokken, dividivibomen, cacteeën en muren in het landschap, waren eerst vanzelfsprekend voor hem, maar zijn nu voor hem "iets aparts" geworden. Het eigene van de Arubaanse natuur ziet hij trefzeker doordat hij een tijdlang afwezig is geweest en nu probeert hij ook zijn eilandgenoten van deze eigen schoonheid te overtuigen. We moeten niet vergeten dat hij zich tot een Antilliaanse publiek richt en dat in die koloniale tijd Nederland nog in vrijwel alles de maatstaf was. De "heel wat mensen" die vinden dat de Antillen geen natuurschoon hebben, bevinden zich onder zijn luisterpubliek.

Verwijzingen naar de actualiteit

Soms refereert Dennert aan actuele gebeurtenissen. Zo roept hij op 25 december 1949 in 'Sneeuw en zon op Kerstmis' de Koude Oorlog en de blokkade van Berlijn tegen het einde van het verhaal in herinnering, waar hij zich afvraagt wat het nieuwe jaar zal brengen: "Verleden jaar waren we nog bevreesd voor een eventuele nieuwe oorlog. Ik weet dat vele ouders er lange tijd over in gezeten hebben en twijfelden of ze hun kinderen wel hier in Nederland zouden laten. Er waren er zelfs, die hun kinderen terug lieten halen. Gelukkig is daar nu verandering ingekomen. De vrees, voor een oorlog heeft ons verlaten en het feit dat Rusland nu ook de atoombom kan maken heeft ons niet eens zo erg beroerd, zoals de blokkade van Berlijn dat wel gedaan heeft." Het is een opmerkelijke passage waaruit blijkt dat de Antilliaanse ouders de ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog niet vergeten waren en dachten dat een eventuele nieuwe oorlog zich weer in Europa zou afspelen.[122]

Op 8 april 1950 is Dennert minder optimistisch over het afwenden van een nieuwe oorlog. In 'Een Arubaan in Den Haag' vertelt hij dat hij het Vredepaleis nog nooit heeft gezien. Hij richt zich tot zijn luisteraars: "U zou zeker zeggen: Iemand, die in Den Haag geweest is, moet toch zeker het Vredespaleis gezien hebben? Och ja, misschien is het een teken des tijds. Wie gelooft nou in de vrede?"

Ook de onderhandelingen over een nieuw Statuut brengt Dennert ter sprake. Op 8 april 1950 verwijst Dennert in 'Een Arubaan in Den Haag' naar de Staatsregeling van 21 mei 1948 die algemeen kiesrecht op de Antillen bracht en die ook de grondslag legde voor de Interimregeling 1950, waar ten tijde van de uitzending aan werd gesleuteld. Deze bepaalde dat het bestuur niet meer werd uitgeoefend door de gouverneur, maar door een Regeringsraad die verantwoording schuldig is aan gekozen Staten [Reinders 1993: 11]. Eerst vertelt hij dat de naam van de stad Den Haag voor Nederlanders een bepaalde klank heeft, waarna hij zegt: "Maar ook voor U, luisteraars, heeft deze stad een aparte betekenis. In Den Haag werd immers twee jaar geleden de rondetafelconferentie gehouden tussen Nederland, Suriname en

---

[122] Ouders maakten zich inderdaad zorgen over de Koude Oorlog in Europa. Zo werd Hubert Maduro, Arubaans lid van de Raad van State, als jongen op het gymnasium van Eindhoven door zijn ouders in 1956 bij de Hongaarse opstand teruggehaald naar Aruba [Paris 2013].

de Nederlandse Antillen. Het was een spannende tijd, weet U nog wel? Drie gedelegeerden verlieten de conferentie en het wederzijds vertrouwen was in het begin niet erg groot. Gelukkig is alles wel terecht gekomen, en we zouden misschien kunnen spreken van een 'Accoord van Den Haag', maar ik laat het liever aan de toekomst over om dat te bepalen." Dennert doet zich hier als een optimist kennen. Zoals de naam Interimregeling al zegt, was het slechts een tijdelijke regeling omdat men het niet eens kon worden over een nieuw Statuut en er onder druk van de Verenigde Naties toch een minder koloniaal bestuur moest komen. Pas op 15 december 1954 zou het nieuwe Statuut worden ondertekend.

Idealisme

Regelmatig blijkt dat Dennert idealistisch is. Hij let vooral op het goede in mensen en omstandigheden en probeert mensen met andere meningen niet voor het hoofd te stoten. Zo kent hij de verwenste winter toch nut toe en zegt hij na een tirade tegen de haring dat over smaak niet valt te twisten. In 'Sneeuw en zon op Kerstmis' zegt hij opnieuw dat de winter "bar koud" is, "de wind gaat je door merg en been, hoe dik je je ook kleedt". Hij stelt de retorische vraag: "Is 't een wonder dat wij naar de warmte verlangen?" Meteen daarop relativeert hij het voorgaande door te zeggen: "Och, 't is misschien maar betrekkelijk, want in de tropen verwens je soms de warmte en in de winter hier is de kou ook niet goed. Een mens is nooit tevreden."

Heel idealistisch klinkt in 'Sport in Nederland' zijn opmerking dat "de tournee's van enkele Nederlandse voetbalclubs door de Antillen en van het Curaçaos elftal door Nederland tot een groter wederzijds begrip [hebben] bijgedragen." Hij juicht het toe dat Curaçaose spelers een reis naar Nederland hebben gemaakt om enkele voetbalwedstrijden mee te spelen in Nederlandse elftallen. En ook hier knoopt hij een idealistische moraal aan vast: "Op het sportveld leren de mensen elkaar immers beter kennen, niet alleen wat prestaties, maar ook wat mentaliteit betreft. Hiervan moeten we het voornamelijk hebben. Het is van het grootste belang dat de mensen over de hele wereld elkaar beter leren begrijpen en zeker geldt dit wel voor de volken die samen in één koninkrijk leven."

Het onderwerp in de bijdrage 'Wat wij hier missen' zou zich gemakkelijk lenen om zich negatief uit te laten over Nederland en de Nederlander. Dennert doet dit niet. Als hij de verschillende volksaarden gaat vergelijken, waarschuwt hij zijn luisteraars uitdrukkelijk: "Begrijpt U het goed, het gaat hier niet om het voor of tegen ervan, het gaat hier uitsluitend om het verschil."

Uit het slot van 'Sinterklaasfeest in Nederland' valt op te maken dat het Dennerts ideaal is de medemens gelukkig te maken: "Nederland heeft weer het Sinterklaasfeest gevierd. Het was één grote familie, geleid door één groot ideaal, het gelukkig maken en het aangenaam verrassen van de medemens. […] Het is een van de mooiste tijden in dit land, iets wat men eigenlijk over de hele wereld moest hebben, een feest dat ik voor geen geld zou willen missen."

CONCLUSIES

De vraag welke plaats de verhalen van Hubert Dennert innemen binnen de Antilliaanse literatuur kan op grond van het bovenstaande worden beantwoord. Hij is een schrijver die heel nauw aansluit bij de orale verteltraditie. Hij doet dit met een voor die tijd ongekend los taalgebruik. Hij is de eerste auteur van de Antilliaanse literatuur die de migratie naar Nederland geprononceerd behandelt. Het bijzondere hierbij is dat hij mensen in het land van herkomst vertelt over zijn nieuwe land. Inhoudelijk gezien beperkt hij zich niet tot de voor de hand liggende vergelijkingen tussen de Antillen en Nederland, zoals het verschillende klimaat, de andere levensgewoonten en de verschillen in volksaard. Opmerkelijk is dat hij

verschillende fases van het inburgeringproces beschrijft, dat hij door in Nederland te zijn oog krijgt voor het eigene van land en volk en dat hij met een verwijzing naar de actualiteit aangeeft hoe bezorgd men op de Antillen was voor het uitbreken van een nieuwe oorlog in Europa.

Dennert doet zich in zijn verhalen kennen als een principiële optimist en idealist. Hij verzet zich tegen het heersende cultuurpessimisme. Ook blijkt dat hij niet graag op andermans tenen gaat staan en iedereen te vriend wil houden. Op dit en andere punten is Dennert een typische representant van de Antilliaanse cultuur. Uiteindelijk bereikt Dennert de ultieme fase van een migrant: hij voelt zich thuis in het nieuwe land. Cruciaal voor een migrant is dat hij zich overal kan aanpassen en overal het goede in de mensen zoekt.

Twee raadsels deden zich voor. Hoe komt het dat niemand wist dat een bekend en vooraanstaand man ooit had geschreven? En waarom had iemand die kennelijk goed kon schrijven dat alleen in zijn studententijd gedaan? Bij het beantwoorden van de eerste vraag spelen een aantal redenen een rol. In de eerste plaats konden de kortegolfuitzendingen van de Wereldomroep op Aruba bijna niet ontvangen worden en er waren ook bijna geen kortegolfontvangers. Bovendien had Aruba in de tijd dat Hubert Dennert zijn verhalen voordroeg nog geen eigen radiostation dat de verhalen eventueel in transcriptie kon uitzenden. Er is nog een mogelijke verklaring dat niemand zich de verhalen van Dennert kan herinneren. Ze werden niet in een vaste regelmaat uitgezonden. Ze kwamen in de uitzendingen voor als “Praatjes voor de West” temidden van verhalen over de rijstbouw in Suriname en het gieten van een carillon voor Curaçao. Ook deze bijdragen kan niemand zich meer herinneren. De luisteraar maakte niet het verschil tussen literaire verhalen die de moeite van het bewaren waard waren en tijdgebonden non-fictieve bijdragen. Daar komt nog eens bij dat de verhalen werden gebracht door mensen die nog geen naam hadden gemaakt. Ze stonden voor Caribische luisteraars niet op hetzelfde niveau als Cola Debrot en Albert Helman die in Nederland al naam hadden gemaakt als schrijver. Mensen als Hubert Dennert en Boeli van Leeuwen waren onbekenden die een praatje voor de West hielden, die nog geen “erkenningsstempel” van de literaire smaakmakers in Nederland hadden gekregen en die dus al helemaal niet door het Caribisch publiek als waardevol werden gezien.

De vraag waarom hij alleen in zijn studententijd had geschreven, valt te verklaren uit de biografische gegevens die ik kon achterhalen. Oscar Henriquez vertelde dat Hubert Dennert geen thema had om over te schrijven. Dat had hij in Nederland wel door de confrontatie met de nieuwe omgeving. Waarschijnlijk sprak hem ook het aanzien aan, dat de radio in die tijd in hoge mate had, dat zou helemaal passen bij de ambitie en de drang-erbij-te-horen die Oscar Henriquez hem toeschrijft. Deze drang blijkt uit een schijnbaar detail uit het verhaal ‘Uit en Thuis’. Daarin vraagt hij zich na een vakantie op Aruba af, wat voor hem “thuis” is. Hij zegt: “En Aruba is voor mij “thuis”, *want ik ben er geboren en getogen,* ik heb daar mijn beste vrienden zitten en ik draag in mij vele kenmerken, die *mijn afkomst daarvandaan* verraden en waarop ik trots ben.” [cursiveringen van mij] Saillant is dat hij er nu juist niet is geboren en dat zijn afkomst daar niet lag. Hij wil er wel dolgraag bij horen.

Ambitie blijkt uit een praatje dat hij op maandag 16 juni 1952 hield onder auspiciën van de Vereniging van Antilliaanse Studerenden in Nederland. Hij gaat daarbij in op commotie die is ontstaan in de Antilliaanse pers over een informele ontmoeting van de Antilliaanse delegatie naar de RTC en de Vereniging van Studerenden. De studenten hadden bij die gelegenheid hun bezorgdheid geuit over hun toekomst. Ze vroegen zich af of ze op de Antillen wel “een passende en geschikte werkkring” aangeboden zouden krijgen. De kritiek op de Antillen vat Hubert Dennert als volgt samen: “Veel geld verdienen, in een mooie wagen rijden en in een mooi huis wonen. En als ze dat niet kunnen krijgen dan zijn ze niet tevreden.” Hij legt uit dat het de studenten daar niet in eerste instantie om te doen is, het gaat hun erom überhaupt een werkkring te vinden. Maar hij geeft ook toe: “Natuurlijk gaan de gedachten wel

eens uit in die richting en vooral als men bedenkt dat anderen, vreemden, het ook zo gehad hebben. Waarom wij dan niet?” Het is typisch een teken van het ambitieuze zelfbewuste denken van de eerste lichtingen Antilliaanse studenten, die na terugkeer op de Antillen de leidinggevende posities voor zich opeisten, omdat zij gestudeerd hadden. De student Hubert Dennert maakte dus bij terugkeer op Aruba zijn ambities tot op zekere hoogte waar, maar hij liep er ook tegen zijn grenzen op. Het bleek dat een politieke carrière niet alleen van de eigen capaciteiten afhankelijk was en dat geluk in het persoonlijk leven niet af te dwingen was.

Misschien is de belangrijkste reden dat Dennert wel in Nederland schreef, maar later niet meer, dat hij in Nederland werd gevraagd door J. van de Walle, het hoofd van de West-Indische afdeling van de Wereldomroep en dat Dennert op Aruba niet een dergelijk podium had. Dit maakt duidelijk hoe belangrijk een radiostation of een literair tijdschrift kan zijn voor de bloei van een talentvol schrijver. Dennert was een schrijver met een geheel eigen stem, die een plaatsje in de historie van de Antilliaanse literatuur verdient. Dat is een van de bijdragen van de Wereldomroep aan de ontwikkeling van de Antilliaanse literatuur.